

רבינו חננאל

ג:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

מסורת הש"ס

למנינא אחרניא. לשם מעשה שהיה ויבדלו למי דלעולם מניסן מניין והאי דקאי בכסליו וקרי ליה שנת עשרים וקאי בניסן כו' (א) כיבדלו גרם המיב ר' יצחק והכתיב ויחי באלת ושם מאות שנה וגו' (בראשית ח) ומני עלה שנת המנדל אינה עולה מן המנין חסד ר"א דלמך בתשבי נכרל העולם והכתיב (וממיה ב) ויחי נחשש ניסן שנת עשרים ונאמר (שם א) ויחי נחשש כסליו שנת עשרים חסד ר"א דלמך כל שנה שלל נכנסו לה ל' יום אין מונין אותה שנה שלמה ופרך והא כתיב (שמות ז) ויחי נחשש הראשון בשנה השנית נחמד להשם חוקק המשכן ו"ת שנה שלישית היא ולא מנחה אלף שנה ע"י שלל נכנסו לה שלשים יום דאין מונין אותה שנה שלמה כלומר אם מנחה לדחות שנה שלישית היתה ולא מנחה אלף שנה שלל נכנסו לה ל' יום והכתיב (במדבר י) ויחי בשנת השנים נחשש השני [בעשרים נחשש] נעלה העני מעל משכן והא אימא בשנת המשכן יומין ואין מונין אותה שנה שלמה:

שנת עשרים א"תחששתא המלך י"ן פניו. פשטיה דקרא משמע דהאי עובדא דנחמיה כתיב ארתחששתא המלך (ו) היה הוא דריוש כן אסתר שנשנה הבית בימיו אלף א' אפר לומר כן דהא בשנת שיתא למלכות דריוש נשנה הבית כדכתיב ויזילא ביתא דנא ובסמוך מימי לה וכן עובדא דהא בשנת עשרים הו' ו' נכדנר היה ישראל בהשקט ובנשמה ועוד דכסמון פריך רב יוסף ל' אכנה דלמך מניסן מניין מלכבי ישראל א"כ קשו קראי אהדי הוה ליה לאקשויה מהאי קרא גופיה דשנת עשרים נחשש (ו) משכי קא חשיב ונרין לפרש דהכי קאמר קרא שנת עשרים ארתחששתא דהוא כורש יין לפני דהוא דלריוש כן אסתר ומעשה הוה בשנת שלישית למלכותו כדכתיב (עזרא ד) נאדרין נטלת עבידת בית אלהא וגו' עד שנת תרתין לדיוש מלך פרס ובשנת שלל מלכות דבר נחמיה לפני המלך על חומת ירושלים המפורסנת כדכתיב בעזרא

למנינא אחרניא הוא אמר רב פפא שנת עשרים שנת עשרים לגזירה שוה מה התם לארתחששתא אף הכא לארתחששתא וממאי דמעשה דכסליו קדים דילמא מעשה דניסן קדים לא ס"ד דתניא דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו אמרן נחמיה למלך בניסן דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו שנאמר ידברי נחמיה בן הכהיה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה ויבא חנני אחד מאחי הוא ואנשים מיהודה ואשאלם על היהודים הפליטה אשר נשאר מן השבי ועל ירושלים ויאמרו לי הנשארים אשר נשאר מן השבי שם במדינה ברעה גדולה ובחרפה וחומת ירושלים מפורצת ושעריה נצתו באש אמרן נחמיה למלך בניסן שנאמר ידברי נחשש ניסן שנת עשרים לארתחששתא המלך י"ן לפניו ואשא את היין ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו ויאמר לי המלך מדוע פניך רעים ואתה

אינך חולה אין זה כי אם רע לב ואירא הרבה מאד ואומר למלך המלך לעולם יחיה מדוע לא ירעו פני אשר העיר בית קברות אבותי ושמעיה אובלו באש ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך אם על המלך טוב ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל יהודה [אל] עיר קברות אבותי יאבננה ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד מתי יהיה מהלכך ומתי תשוב ויאמר לפני המלך וישלחני ואתנה לו זמן מרתיב רב יוסף יבשועי עשרים וארבעה חודש בששי בשנת שתיים לדיוש וכתוב יבשועי (בשנת שתיים) בעשרים ואחד לחדש ואם איתא בשביעי בשנת ג' מביעי ליה אמר ר' אבהו כורש מלך כשר היה לפיכך מנו לו כמלכי ישראל מתקוף לה רב יוסף חדא דא"כ קשו קראי אהדי דכתיב וישעיא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא ותניא (בבבא בתרא) וזמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל ונולדתו עמו וכתוב ויבא ירושלים בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך ואם איתא שנת השמינית מביעי ליה ועוד מי דמי התם כורש הכא דריוש תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחששתא כורש שמלך כשר היה ארתחששתא על שם מלכותו ומה שמו דריוש שמו מ"א קשיא א"ר יצחק לא קשיא כאן קודם שהחמיץ ומה לאחר שהחמיץ מתקוף לה רב כהנא ומי החמיץ והכתיב ומה

והוא היתה שנת עשרים לכורש הראשון כדאי' בגמילה פרק קמא (דף יא:) תלת דכורש וארבעה דארתחששתא ושתיים דדריוש כן אסתר ובשלישית בקש נחמיה על בנין העיר ומיהו יש לפרש דקרא כפשטיה דבשנת שתיים לדיוש החילו לנטות הבית ונאמר הנני בשנת שש למלכותו ולא בנו חומת העיר ושעריה יש אם בנין בית המקדש לבדו והיו נמונים ברעה גדולה ובחרפה לפי שהעכו"ם (ו) שוללים אותם עד שנת עשרים לדיוש שנקש על חומת העיר עד שעלתה ארוכה לחומת ירושלים כדמוכחי קראי אף בנין הבית לא נתעסקו שכבר היו בני: **ביום** עשרים וארבעה אחרש בששי בשנת שתיים לדיוש (א) ובשביעית בעשרים ואחד אחרש היה דב' ה'. מרי קראי וניהו זה אחר זה מיד נבנוה של חני ואין מפורש שם מה היה בעשרים וארבעה למודש בששי ואע"פ שהוא מחלת פרסה ז"ל קאי אפרשה קמייתא דכתיב לעיל מיהו ויבאו ויעשו מלאכה בבית ה' (ב) אלהיהם כלומר ביום עשרים וארבעה למודש בששי דנאזתו יום התחילו לפתח באבנים ולגמר בעלים (א) ובשביעית בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה' אל חני לזרם להתחוק על המלאכה:

באותו זמן אשנה הבאה עליה עזרא מבבל ונאיתו עמו. דהכי מוכחי קראי כדכתיב (עזרא ו) וישעיא ביתא דנא לירח אדר וכתיב בתריה דעבדו מנוחת הבית ואחר כך עבדו פסח (ו) ואלו (ואי מניסן מניין) כשעשה פסח היה שנה שביעית וכתיב בתריה אחר הדברים האלה במלכות ארתחששתא וכתיב (שם ו) הוא עזרא עלה מבבל וכתיב ויבא ירושלים בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך וכתיב (שם) נחמד להשם חוקק המשכן ויזילא ביתא דנא ובסמוך מימי לה וכן עובדא דהא בשנת עשרים הוה ו' נכדנר היה ישראל בהשקט ובנשמה ועוד דכסמון פריך רב יוסף ל' אכנה דלמך מניסן מניין מלכבי ישראל א"כ קשו קראי אהדי הוה ליה לאקשויה מהאי קרא גופיה דשנת עשרים נחשש (ו) משכי קא חשיב ונרין לפרש דהכי קאמר קרא שנת עשרים ארתחששתא דהוא כורש יין לפני דהוא דלריוש כן אסתר ומעשה הוה בשנת שלישית למלכותו כדכתיב (עזרא ד) נאדרין נטלת עבידת בית אלהא וגו' עד שנת תרתין לדיוש מלך פרס ובשנת שלל מלכות דבר נחמיה לפני המלך על חומת ירושלים המפורסנת כדכתיב בעזרא

למנינא אחרניא לשם מעשה שהיה ויבדלו למי דלעולם מניסן מניין והאי דקאי בכסליו וקרי ליה שנת עשרים וקאי בניסן כו' (א) כיבדלו גרם המיב ר' יצחק והכתיב ויחי באלת ושם מאות שנה וגו' (בראשית ח) ומני עלה שנת המנדל אינה עולה מן המנין חסד ר"א דלמך בתשבי נכרל העולם והכתיב (וממיה ב) ויחי נחשש ניסן שנת עשרים ונאמר (שם א) ויחי נחשש כסליו שנת עשרים חסד ר"א דלמך כל שנה שלל נכנסו לה ל' יום אין מונין אותה שנה שלמה ופרך והא כתיב (שמות ז) ויחי נחשש הראשון בשנה השנית נחמד להשם חוקק המשכן ו"ת שנה שלישית היא ולא מנחה אלף שנה ע"י שלל נכנסו לה שלשים יום דאין מונין אותה שנה שלמה כלומר אם מנחה לדחות שנה שלישית היתה ולא מנחה אלף שנה שלל נכנסו לה ל' יום והכתיב (במדבר י) ויחי בשנת השנים נחשש השני [בעשרים נחשש] נעלה העני מעל משכן והא אימא בשנת המשכן יומין ואין מונין אותה שנה שלמה:

שנת עשרים א"תחששתא המלך י"ן פניו. פשטיה דקרא משמע דהאי עובדא דנחמיה כתיב ארתחששתא המלך (ו) היה הוא דריוש כן אסתר שנשנה הבית בימיו אלף א' אפר לומר כן דהא בשנת שיתא למלכות דריוש נשנה הבית כדכתיב ויזילא ביתא דנא ובסמוך מימי לה וכן עובדא דהא בשנת עשרים הוה ו' נכדנר היה ישראל בהשקט ובנשמה ועוד דכסמון פריך רב יוסף ל' אכנה דלמך מניסן מניין מלכבי ישראל א"כ קשו קראי אהדי הוה ליה לאקשויה מהאי קרא גופיה דשנת עשרים נחשש (ו) משכי קא חשיב ונרין לפרש דהכי קאמר קרא שנת עשרים ארתחששתא דהוא כורש יין לפני דהוא דלריוש כן אסתר ומעשה הוה בשנת שלישית למלכותו כדכתיב (עזרא ד) נאדרין נטלת עבידת בית אלהא וגו' עד שנת תרתין לדיוש מלך פרס ובשנת שלל מלכות דבר נחמיה לפני המלך על חומת ירושלים המפורסנת כדכתיב בעזרא

אינך חולה אין זה כי אם רע לב ואירא הרבה מאד ואומר למלך המלך לעולם יחיה מדוע לא ירעו פני אשר העיר בית קברות אבותי ושמעיה אובלו באש ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך אם על המלך טוב ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל יהודה [אל] עיר קברות אבותי יאבננה ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד מתי יהיה מהלכך ומתי תשוב ויאמר לפני המלך וישלחני ואתנה לו זמן מרתיב רב יוסף יבשועי עשרים וארבעה חודש בששי בשנת שתיים לדיוש וכתוב יבשועי (בשנת שתיים) בעשרים ואחד לחדש ואם איתא בשביעי בשנת ג' מביעי ליה אמר ר' אבהו כורש מלך כשר היה לפיכך מנו לו כמלכי ישראל מתקוף לה רב יוסף חדא דא"כ קשו קראי אהדי דכתיב וישעיא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא ותניא (בבבא בתרא) וזמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל ונולדתו עמו וכתוב ויבא ירושלים בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך ואם איתא שנת השמינית מביעי ליה ועוד מי דמי התם כורש הכא דריוש תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחששתא כורש שמלך כשר היה ארתחששתא על שם מלכותו ומה שמו דריוש שמו מ"א קשיא א"ר יצחק לא קשיא כאן קודם שהחמיץ ומה לאחר שהחמיץ מתקוף לה רב כהנא ומי החמיץ והכתיב ומה

והוא היתה שנת עשרים לכורש הראשון כדאי' בגמילה פרק קמא (דף יא:) תלת דכורש וארבעה דארתחששתא ושתיים דדריוש כן אסתר ובשלישית בקש נחמיה על בנין העיר ומיהו יש לפרש דקרא כפשטיה דבשנת שתיים לדיוש החילו לנטות הבית ונאמר הנני בשנת שש למלכותו ולא בנו חומת העיר ושעריה יש אם בנין בית המקדש לבדו והיו נמונים ברעה גדולה ובחרפה לפי שהעכו"ם (ו) שוללים אותם עד שנת עשרים לדיוש שנקש על חומת העיר עד שעלתה ארוכה לחומת ירושלים כדמוכחי קראי אף בנין הבית לא נתעסקו שכבר היו בני: **ביום** עשרים וארבעה אחרש בששי בשנת שתיים לדיוש (א) ובשביעית בעשרים ואחד אחרש היה דב' ה'. מרי קראי וניהו זה אחר זה מיד נבנוה של חני ואין מפורש שם מה היה בעשרים וארבעה למודש בששי ואע"פ שהוא מחלת פרסה ז"ל קאי אפרשה קמייתא דכתיב לעיל מיהו ויבאו ויעשו מלאכה בבית ה' (ב) אלהיהם כלומר ביום עשרים וארבעה למודש בששי דנאזתו יום התחילו לפתח באבנים ולגמר בעלים (א) ובשביעית בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה' אל חני לזרם להתחוק על המלאכה:

באותו זמן אשנה הבאה עליה עזרא מבבל ונאיתו עמו. דהכי מוכחי קראי כדכתיב (עזרא ו) וישעיא ביתא דנא לירח אדר וכתיב בתריה דעבדו מנוחת הבית ואחר כך עבדו פסח (ו) ואלו (ואי מניסן מניין) כשעשה פסח היה שנה שביעית וכתיב בתריה אחר הדברים האלה במלכות ארתחששתא וכתיב (שם ו) הוא עזרא עלה מבבל וכתיב ויבא ירושלים בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך וכתיב (שם) נחמד להשם חוקק המשכן ויזילא ביתא דנא ובסמוך מימי לה וכן עובדא דהא בשנת עשרים הוה ו' נכדנר היה ישראל בהשקט ובנשמה ועוד דכסמון פריך רב יוסף ל' אכנה דלמך מניסן מניין מלכבי ישראל א"כ קשו קראי אהדי הוה ליה לאקשויה מהאי קרא גופיה דשנת עשרים נחשש (ו) משכי קא חשיב ונרין לפרש דהכי קאמר קרא שנת עשרים ארתחששתא דהוא כורש יין לפני דהוא דלריוש כן אסתר ומעשה הוה בשנת שלישית למלכותו כדכתיב (עזרא ד) נאדרין נטלת עבידת בית אלהא וגו' עד שנת תרתין לדיוש מלך פרס ובשנת שלל מלכות דבר נחמיה לפני המלך על חומת ירושלים המפורסנת כדכתיב בעזרא

(א) ושלל כל: (ב) ופי' סוף פשלים בנין בחדש (ג) ונכדנר י"א: ד' מ"י: ה' י"א: ו' י"א: ז' י"א: ח' י"א: ט' י"א: י' י"א:

תורה אור השלם

- דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה: נחמיה א א
- ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחששתא המלך יין לפניו ואשא את היין ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו: נחמיה ב א
- ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתיים לדיוש המלך: נחמיה ג א
- בשביעי בעשרים ואחד לחדש היה דבר ב' ב' חני ונכדנר לאמר: נחמיה ד א
- וישעיא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא: נחמיה ה א
- ויבא ירושלים בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך: נחמיה ו א

הגהות הב"ח

- (א) תוס' ד"ה למנינא ס' וקאי בניסן ס' וה"ג כיבדלו המנדל וכו' ופש מחלת שנה בראשון בא' לחדש וגו' ומני עלה: (ב) ד"ה שנת כ"י כפני ארתחששתא המלך דהוא דריוש כ"י הבית בימיו היה אלף א"י: (ג) בא"ד דשנת עשרים לחדש דמתישיר קא חשיב: (ד) בא"ד ויבא ירושלים ל' שהאומות היו שוללים אותם: (ה) ד"ה ביום כ"י בשנת שתיים לדיוש בשביעי בעשרים: (ו) בא"ד מלאכה בשנת ש' עבדות אלהים: (ז) בא"ד ולגמר בעלים ובשביעי מ"י:

א) נחשש חני יבשועי היה נוסח חסד דל"כ קשו קראי אהדי חסד יעוד דכתיב וישעיא ביתא דנא וכו' חסד' מלן ד"ה שנת דריוש.